

ОПТИМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ОСОБИСТОГО ДОСВІДУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ЖИТТЄВОЇ УСПІШНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Визначено особливості суб'єктивної реконструкції особистого досвіду оптимальні щодо розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності в юнацькому віці. Оптимальними є висока продуктивність відтворення образів минулого, невеликий час ретроспекції; оцінка набутого особистого досвіду як значущого, «психологічна молодість», позитивне сприйняття минулого; високі емоційні оцінки минулого; низький рівень розвитку комунікативної функції автобіографічної пам'яті, високий – саморегуляційної, середній – прагматичної.

Ключові слова: суб'єктивна реконструкція особистого досвіду, життєва успішність, юнацький вік.

М.Б. Рафа

ОПТИМАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СУБЪЕКТИВНОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ ЛИЧНОГО ОПЫТА КАК ДЕТЕРМИНАНТЫ ЖИЗНЕННОЙ УСПЕШНОСТИ В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ

Определены особенности субъективной реконструкции личного опыта, оптимальные относительно развития личностных ресурсов жизненной успешности в юношеском возрасте. Оптимальными являются высокая продуктивность воссоздания образов прошлого, незначительное время ретроспекции; оценка приобретенного личного опыта как значимого, «психологическая молодость», позитивное восприятие прошлого; высокие эмоциональные оценки прошлого; низкий уровень развития коммуникативной функции автобиографической памяти, высокий – саморегуляционной, средний – прагматической.

Ключевые слова: субъективная реконструкция личного опыта, жизненная успешность, юношеский возраст.

M.B. Rafa

THE OPTIMAL DESCRIPTIONS OF SUBJECTIVE RECONSTRUCTION OF THE PERSONAL EXPERIENCE AS DETERMINANTS OF LIFE SUCCESS IN YOUTH AGE

The optimum descriptions of subjective reconstruction of the personal experience are certain. The optimum descriptions for life success are: high productivity of reconstruction of images of the past, insignificant time of retrospection; estimation of the purchased personal experience as meaningful, «psychological youth», positive perception of the past; high emotional estimations of the past; the low level of development of communicative function of autobiographic memory, high level of self-adjusting, middle level of pragmatic.

Key words: subjective reconstruction of the personal experience, life success, youth age.

Постановка проблеми.

Об'єктивні реалії існування українського суспільства ініціювали появлення

нових життєвих орієнтирів у індивідуальній та масовій свідомості. Наявність можливостей для проявлення особистісної політичної, соціальної, економічної активності та ініціативності. Пересування особистісної підприємливості, матеріальної забезпеченості, впливовості та ін. на вищі щаблі життєвих пріоритетів стимулювало появу прагнення людини до досягнення особистого успіху вже в дитячому віці. Отже, в сучасних умовах особливої актуальності набуває вивчення особистісних ресурсів життєвої успішності людини на «переддорослих» вікових етапах, особливо в юності, коли найбільш активно формується самосвідомість, самоідентичність, життєве самовизначення, будуються життєві плани та перспективи.

Аналіз досліджень та публікацій.

Огляд сучасних психологічних словників дозволяє дійти висновку, що в них практично неможливо знайти визначення поняття «успіх» чи «успішність». Виключенням є перекладений з англійської мови словник А. Ребера, де успіх тлумачиться як «виконання, досягнення цілі» [1, с. 402]. Аналогічне за змістом визначення наводиться в тлумачному словнику сучасної української мови: «успіх – позитивний наслідок роботи, справи і т. ін.; значні досягнення, удача, таланти <...>; громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийось досягнень. Визнання кимось чийх-небудь позитивних якостей, особливостей» [3, с. 1516], а «успішність – наявність успіхів у чомусь» [3, с. 1518].

Слід також відзначити відсутність цілісної концепції успішності як окремого психічного феномену – на сьогодні значна кількість психологічних досліджень була присвячена вивченню окремих аспектів цієї проблеми.

Докладну розробку проблеми успіху здійснено в рамках теорії мотивації досягнення (Д. Мак-Клелланд, Дж. Аткинсон, Х. Хекхаузен, І. Васильєв, Т. Гордєєва, Д. Леонтєв, М. Магомед-Емінов, Т. Корнілова та ін.); в межах вивчення рівня домагань (Н. Батурін, Л. Бороздіна, К. Левін, Т. Титаренко, К. Хоппе, М. Юкнат та ін.); атрибутивних стилів та навченої безпомічності (Л. Абрамсон, Б. Вайнер, Т. Гордєєва, Є. Осін, В. Ротенберг, М. Селигман, Е. Симанюк, Д. Цирінг, В. Шиповстка та ін.); життєвих стратегій особистості

(К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, В. Дружинін, Т. Резнік, Ю. Резнік, С. Рубінштейн та ін.); забезпечення ефективності професійної діяльності (Н. Кузьміна, В. Марков, О. Назарук, О. Согомонов, В. Толочек та ін.). В цих дослідженнях поняття успіху зазвичай часто трактується досить вузько – як позитивний результат конкретної практичної діяльності людини, спрямованої на досягнення певної мети.

Більш глобальна трактовка успіху передбачає його розуміння як життєвого успіху, досягнення та переживання якого є процесом та результатом активності людини протягом усього життєвого шляху. Ми вважаємо, що життєва успішність пов'язана зі здатністю до послідовної реалізації постійно розроблюваної системи глобальних життєвих цілей та окремих практичних завдань, що є їх конкретизацією. Умовою життєвої успішності є наявність в людини певних особистісних ресурсів, що забезпечуватимуть їй можливість прагнення до реалізації життєвої програми як в сприятливих обставинах, такі в умовах виникнення життєвих труднощів.

Не дивлячись на досить ґрунтовні дослідження в цьому проблемному полі, доводиться визнати, що деякі наукові питання, пов'язані з розвитком особистісних ресурсів життєвої успішності, сьогодні залишаються вивченими недостатньо, зокрема – це вплив особливостей реконструкції особистого життєвого успіху на становлення особистісних якостей успішної людини.

Метою дослідження було визначення особливостей суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду оптимальних щодо розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності в юнацькому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Наші попередні дослідження (М. Рафа, 2011) дозволили встановити, що особливості суб'єктивної реконструкції особистого досвіду утворюють значну кількість статистично значущих прямих та обернених кореляційних зв'язків з особистісними ресурсами та предикторами життєвої успішності. На цьому етапі роботи завданням було отримання цілісного уявлення про особливості реконструкції особистого досвіду юнаків з розвинутими особистісними ресурсами

життєвої успішності.

В дослідженні прийняли участь 200 осіб юнацького віку (від 17 до 23 років) – 96 юнаків та 104 дівчини. Обрання саме цієї вікової категорії досліджуваних було зумовлено вирішальним значенням цього етапу життя для життєвого самовизначення, самоідентифікації, побудови психологічного майбутнього.

В дослідженні ми виходили з того, що особистісний потенціал життєвої успішності є багатовимірним феноменом, складовими якого є мотивація досягнення, оптимістичний атрибутивний стиль успіхів та невдач, інноваційний потенціал (готовність до змін і толерантність до невизначеності), здатність до конструктивного додання складних життєвих ситуацій (життєстійкість та конструктивний копінг).

На першому етапі дослідження особистісні ресурси життєвої успішності було діагностовано за допомогою опитувальника «Особистісна готовність до змін» («Personal change readiness survey» (PCRS) в адаптації Н. Бажанової та Г. Бардієр), опитувальника толерантності до невизначеності (С. Баднер, в адаптації Г. Солдатової), опитувальника «Мотивація до успіху» (Т. Елерс), опитувальника оптимізму СТОУН (Т. Гордєєва, Є. Осін, В. Шевяхова), тесту життєстійкості (С. Мадді, в адаптації Д. Леонтьєва та О. Рассказової), методики SACS – «Стратегії подолання стресових ситуацій» (С. Хобфолл).

Ми висунули припущення, що досліджуваних можна розділити на три типи залежно від рівня розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності: низького, середнього та високого. Для перевірки цієї гіпотези було проведено кластерний аналіз за алгоритмом К-середніх (K-Means Cluster Analysis). Але в результаті виділення трьох кластерів, в один з них потрапило лише 5,5 % досліджуваних із оцінками за результатами тестування, що занадто перевищували середні показники. Аналіз було повторено з завданням виділення двох кластерів. Кластеризацію було проведено за 6 складовими особистісних ресурсів життєвої успішності: загальний рівень особистісної готовності до змін, загальна інтолерантність до невизначеності, рівень мотивації успіху, загальний оптимізм, загальна життєстійкість, індекс конструктивності копінг-поведінки. Результати

кластерного аналізу наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Результати кластерного аналізу за оцінками особистісних ресурсів життєвої успішності

Показники	Особистісні ресурси життєвої успішності					
	Готовність до змін	Інтолерантність до невизначеності	Мотивація успіху	Оптимізм	Життєстійкість	Індекс конструктивності копіngu
Нормативні дані за методиками	126,77	57,55	серед. рів.: 17 – 20	211,1	80,72	серд. 0,86 – 1,1 вис. > 1,1
1 кластер 85 осіб (42,5 %)	128,05	66,09	21,73	211,82	94,45	1,28
2 кластер 115 осіб (57,5 %)	112,00	82,26	16,93	196,07	63,57	1,09
t-критерій Стюдента	5,112	2,262	2,899	3,953	7,993	2,951
p	0,001	0,01	0,01	0,001	0,001	0,01

Результати, наведені в табл. 1, дозволяють стверджувати, що групи досліджуваних, виділені в результаті кластерного аналізу, на статистично значущому рівні відрізняються за всіма середніми оцінками особистісних ресурсів життєвої успішності. Більш докладний порівняльний аналіз (за допомогою t-критерію Стюдента) середніх показників досліджуваних двох утворених в результаті кластеризації груп показав, що вони на статистично значущому рівні відрізняються майже за всіма показниками методик, що оцінюють особистісні ресурси життєвої успішності. Якісний аналіз отриманих даних дозволяє стверджувати, що юнаки, які потрапили у першу групу, мають такі психологічні характеристики: висока готовність до змін, підвищена (але менш, ніж у другій групі) інтолерантність до невизначеності, високий рівень мотивації досягнення успіху, схильність до оптимістичного атрибутивного стилю, висока життєстійкість, високий індекс конструктивності

копінгу. Характеристики юнаків другої групи: низька інноваційна готовність, ще більш висока, ніж у першій групі, інтолерантність до невизначеності, низький рівень мотивації досягнення, песимістичний атрибутивний стиль, низька життєстійкість та середня конструктивність копінгу. Отже, дані табл. 1 дозволяють оцінити досліджуваних першої групи як таких, які мають більш високий рівень розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності (далі – «успішних»), досліджуваних другої групи – нижчий рівень (далі – «неуспішних»).

На другому етапі дослідження було проведено порівняння особливостей суб'єктивної реконструкції особистого досвіду життєво «успішних» та «неуспішних» досліджуваних.

Вихідною ідеєю було уявлення про те, що хоча «особистий досвід задається тими чи іншими життєвими ситуаціями, характером поведінки людини в них, особливостями взаємодії з іншими тощо» [5, с. 11], для того, щоб він став частиною самосвідомості людини, об'єктивні обставини життя мають бути перетворені (реконструйовані) через осмислення, інтерпретацію, оцінювання, запам'ятовування, структурування та ін. Завдяки дії цих механізмів, об'єктивна історія життєвого шляху перетворюється на її відтворення у внутрішньому світі суб'єкта життєвого шляху – на суб'єктивну реконструкцію особистого життєвого досвіду у свідомості людини. Феномен «суб'єктивна реконструкція особистого досвіду» було операціоналізовано, та виділено його емпіричні індикатори – компоненти, які можна дослідити: 1) змістовний – актуалізація в свідомості суб'єктивної картини подій життя, в яку «відбираються» ситуації, що є для людини вузловими моментами життєвого шляху; 2) оцінювальний: а) усвідомлювана когнітивна оцінка реконструйованого особистого досвіду за критеріями насиченості, значущості, позитивності; б) емоційне, не завжди усвідомлюване або малоусвідомлюване ставлення до особистого досвіду; 3) функціональний – роль, яку виконує реконструкція особистого досвіду в регуляції життєдіяльності людини в різних сферах.

Змістовний компонент суб'єктивної реконструкції особистого досвіду вивчався за допомогою методики «Психологічна автобіографія» (О. Коржова, 2006)

[4]. Оцінювані показники: кількість названих подій минулого, що вказує на продуктивність актуалізації особистого життєвого досвіду в свідомості, та середній час ретроспекції, який дозволяє виявити, як далеко обстежуваний зазирає в своє минуле.

Результати порівняння середніх показників змістовного компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Середні оцінки змістовного компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду життєво «успішних» та «неуспішних» юнаків

Показники	Характеристики змістовного компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду			
	Загальна кількість подій минулого	Кількість радісних подій минулого	Кількість сумних подій минулого*	Середній час ретроспекції
1 гр. («успішні»)	6,93	5,45		4,23
2 гр. («неуспішні»)	5,7	4,63		6,82
t-критерій Стюдента	2,234	2,278		1,981
p	0,1	0,5		0,5

Примітка: * – статистично значущих розбіжностей не виявлено.

Дані, наведені в табл. 2, показують наявність статистично значущих розбіжностей між двома групами досліджуваних за кількістю названих в «Психологічній автобіографії» подій минулого (загальною і кількістю радісних подій) та середнім часом ретроспекції. Якісний аналіз отриманих результатів дозволяє охарактеризувати досліджуваних юнаків першої групи («успішних») як таких, що мають високу продуктивність суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду та більшою мірою зосереджених на позитивних аспектах здійсненого життєвого шляху (більша кількість радісних подій минулого). При цьому вони не схильні зазирати так далеко в своє минуле, як група «неуспішних» юнаків (менший середній час ретроспекції). Оскільки, за наявними даними [4], для юнацького віку є нормальною орієнтація на події саме нещодавнього

минулого, виявлену закономірність можна інтерпретувати як більш оптимальну характеристику змістовного компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду.

Оцінювальний компонент (усвідомлюваний) суб'єктивної реконструкції особистого досвіду вивчався за допомогою трьох методик: «Психологічна автобіографія» – показник: середня вага (значущість) подій минулого; «Оцінювання п'ятирічних інтервалів (ОПІ)» (А. Кронік, Р. Ахмеров, 2003) – показники: оцінка насиченості минулого, реалізованість, різниця між психологічним та хронологічним віком, коефіцієнт дорослості, опитувальник ZTPІ (Ф. Зімбардо, 2010; О. Мітіна, Г. Сирцова, 2008) – показники: шкали «негативне минуле» та «позитивне минуле». Результати порівняння середніх показників наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Середні показники усвідомлюваних оцінок набутого особистого досвіду життєво «успішних» та «неуспішних» юнаків

Показники	Характеристики оцінного (усвідомлювані оцінки) компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду						
	Серед. вага подій минулого	Оцінка насиченості минулого	Реалізованість	Різн. психол. та хрон. віку	Коефіцієнт дорослості	«негативне минуле»	«позитивне минуле»
1 гр. («успішні»)	29,47	6,93	16,6	-6,45	68,77	2,37	3,92
2 гр. («неуспішні»)	23,15	5,7	19,38	-3,92	80,19	3,44	3,12
t-критерій Стюдента	2,001	1,98	2,091	2,15	2,002	7,055	4,52
p	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,001	0,001

За всіма показниками усвідомлюваної оцінки суб'єктивно реконструйованого особистого досвіду між досліджуваними двох груп встановлено статистично значущі розбіжності (див табл. 3). Якісний аналіз цих розбіжностей показує, що юнакам з вищим рівнем розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності (група

«успішних») більшою мірою притаманні оцінки життєвих подій набутого особистого досвіду як вагомих та значущих. При цьому їм притаманна «психологічна молодість», переживання наявності ще нереалізованого особистісного потенціалу та орієнтація на майбутнє. Своє минуле вони уявляють як оптимістичне, приємне, з відсутністю негативних спогадів та переживань. Групу «неуспішних» досліджуваних (з нижчим рівнем розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності) можна охарактеризувати як таких, що оцінюють набутий життєвий досвід як маловагомий та малозначущий. Їм більшою мірою властиве переживання вичерпаності особистісних ресурсів та «психологічна старість». Сприйняття минулого відображає більш песимістичне, негативне, відразливе ставлення до набутого життєвого досвіду.

Таблиця 4

Середні показники малоусвідомлюваних оцінок набутого особистого досвіду життєво «успішних» та «неуспішних» юнаків

Показники	Характеристики оцінного (малоусвідомлювані, емоційні оцінки) компоненту суб'єктивної реконструкції особистого досвіду					Загальна оцінка минулого часу
	Оцінка минулого за факторами					
	активність	Емоційне забарвлення	розмір*	структура	відчуваємість	
1 гр. («успішні»)	3,99	2,41		3,21	2,32	2,68
2 гр. («неуспішні»)	2,51	1,59		1,98	1,45	1,8
t-критерій Стюдента	3,346	2,29		3,781	2,947	2,005
p	0,01	0,01		0,001	0,01	0,05

Примітка: * – статистично значущих розбіжностей не виявлено.

Емоційне малоусвідомлюване ставлення до реконструйованого особистого досвіду діагностувалося за допомогою «Семантичного диференціалу часу» – СДЧ (Л. Васерман та ін., 2005) – показники: активність, емоційне забарвлення, розмір,

структура, відчуваємість та загальна оцінка минулого. Статистично значущі результати порівняння середніх показників наведено в табл. 4.

Якісний аналіз наведених в табл. 4 даних показує, що юнаки з групи «успішних» виявляють більш позитивні загальні оцінки набутого життєвого досвіду (показник «загальна оцінка минулого часу» за СДЧ). Їм притаманні оцінки минулого як активного, напруженого, стрімкого, щільного, мінливого (фактор «активність» СДЧ); радісного, світлого, кольорового, спокійного, яскравого (фактор «емоційне забарвлення» СДЧ); зрозумілого, неділимого, безперервного, зворотного, ритмічного (фактор «структура» СДЧ); реального, близького, загального, відкритого, відчуваємого (фактор «відчуваємість» СДЧ).

«Неуспішні» досліджувані (з нижчим рівнем розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності) виявляють нижчі загальні оцінки набутого досвіду, сприйняття його як пасивного, постійного, застиглого, розслабленого, пустого (фактор «активність» СДЧ); сумного, тьмяного, сірого, тривожного, туманного (фактор «емоційне забарвлення» СДЧ); незрозумілого, діленого, переривчастого, незворотного, неритмічного (фактор «структура» СДЧ); удаваного, далекого, окремого, замкнутого, невідчуваємого (фактор «відчуваємість» СДЧ).

Функціональний компонент суб'єктивної реконструкції досвіду досліджувався за допомогою опитувальника «Функції автобіографічної пам'яті» (К. Василевська 2008) [2]. Результати наших попередніх досліджень (М. Рафа, 2011) виявили кореляційні зв'язки між оцінками функцій автобіографічної пам'яті та характеристиками суб'єктивної реконструкції особистого досвіду, що потребували подальшого уточнення. Отже, оцінка впливу особливостей використання автобіографічних спогадів на особистісні ресурси життєвої успішності передбачала порівняння результатів, отриманих «успішними» та «неуспішними» досліджуваними, із статистичними нормами [2]. Результати порівняння середніх показників та норми наведені в табл. 5. За шкалою «зрілість» опитувальника «Функції автобіографічної пам'яті» статистично значущих розбіжностей між досліджуваними двох груп не було виявлено (див. табл. 5), що дозволяє стверджувати що в осіб юнацького віку процес розвитку, становлення

автобіографічної пам'яті не пов'язаний із рівнем розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності.

Таблиця 5

Середні оцінки життєво «успішних» та «неуспішних» юнаків за функціональним компонентом суб'єктивної реконструкції особистого досвіду

		Середні оцінки функцій автобіографічної пам'яті				
		зрілість*	комунікативна функція	саморегуляцій на функція	прагматична функція	Поліфункціональність
1 гр. («успішні»)			13,18	18,77	17,32	16,82
2 гр. («неуспішні»)			18,77	15,37	21,5	20,1
t-критерій Стюдента			3,86	2,382	2,133	2,24
p			0,001	0,01	0,05	0,05
Стат. норми (за рівнями)	низький		4 – 13	4 – 13	0 – 16	5 – 15
	середній		14 – 17	14 – 17	17 – 19	16 – 19
	високий		18 – 28	18 – 27	20 – 28	20 – 32

Примітка: * – статистично значущих розбіжностей не виявлено.

Аналіз розбіжностей в оцінках за шкалою «комунікативна функція» (див. табл. 5) показує, що «успішним» юнакам майже не притаманне використання автобіографічних спогадів як теми спілкування. «Неуспішні» досліджувані, навпаки, мають досить високу схильність звертатися до спогадів як приводу для встановлення контактів з новими знайомими, підтримки розмови з іншими людьми.

Саморегуляційна функція досить високо розвинена в «успішних» юнаків та сягає середнього рівню розвитку у «неуспішних» (див. табл. 5). Отже, особам юнацького віку взагалі притаманна схильність до використання автобіографічних спогадів задля регуляції психоемоційних станів та покращення настрою, незалежно від рівня життєвої успішності. Але результати порівняльного аналізу, наведені в табл. 5, дозволяють дійти висновку, що більш оптимальним щодо розвинення

особистісних якостей, які детермінують життєву успішність, є високий рівень розвитку саморегуляційної функції автобіографічної пам'яті. Цей висновок підтверджується результатами наших попередніх досліджень (М. Рафа, 2011), в яких було встановлено значну кількість прямих статистично значущих кореляційних зв'язків оцінок за шкалою «саморегуляційна функція» опитувальника «Функції автобіографічної пам'яті» та показниками методик, що діагностують рівень розвитку особистісних якостей, які є ресурсами життєвої успішності в юнацькому віці.

Оцінки за шкалою «прагматична функція» опитувальника «Функції автобіографічної пам'яті» на статистично значущому рівні є вищими в другій групі досліджуваних (див. табл. 5). На перший погляд, цей результат є досить дивним з урахуванням значної кількості даних про зв'язок прагматичної функції автобіографічної пам'яті з позитивним сприйняттям життєвого досвіду, високим рівнем соціального інтелекту, прагненням до перфекціонізму та ін. [2]. Але слід зауважити, що, по-перше, в наших попередніх дослідженнях (М. Рафа, 2011), спрямованих на вивчення взаємозв'язку особливостей суб'єктивної реконструкції особистого досвіду з особистісними ресурсами життєвого успіху, оцінки за цією шкалою майже не утворили статистично значущих кореляційних зв'язків з особистісними якостями успішності. По-друге, дані табл. 5 показують, що, хоча в групі «успішних» оцінки за шкалою «прагматична функція» є нижчими, ніж в групі «неуспішних», вони все ж сягають середнього рівня.

Отже, глибокий аналіз даних про взаємозв'язок прагматичної функції автобіографічної пам'яті з рівнем розвитку особистісних якостей життєвої успішності дозволяє дійти висновку про її нелінійний вплив на особистісні ресурси успіху – до певної міри (середній рівень розвитку) схильність до використання автобіографічної пам'яті як накопиченого арсеналу моделей розв'язання проблем має позитивний ефект, а після досягнення свого оптимуму (сягання високого рівня), прагнення звертатися до автобіографічних спогадів задля знаходження варіантів подолання актуальних життєвих труднощів призводить до зворотного ефекту – обмежує людину у пошуку нових, більш ефективних моделей поведінки.

Оцінки за шкалою «поліфункціональність» опитувальника «Функції автобіографічної пам'яті» на статистично значущому рівні також є вищими в другій групі досліджуваних (див табл. 5). При цьому в групі «неуспішних» вони сягають високого рівня, «успішних» – середнього. Певно, цей випадок також є прикладом прояву певного оптимуму: помірно висока (середній рівень оцінок за шкалою «поліфункціональність») суб'єктивна оцінка значущості звертання до наявних в свідомості суб'єктивних реконструкцій особистого досвіду є корелятом особистісних ресурсів життєвої успішності. Надання надмірної важливості автобіографічним спогадам у складних ситуаціях робить людину менш успішною на її життєвому шляху.

Висновки.

Умова досягнення життєвої успішності – наявність в людини особистісного потенціалу життєвої успішності, який є багатовимірним феноменом, складові якого – це мотивація досягнення, оптимістичний атрибутивний стиль, готовність до змін, толерантність до невизначеності, життєстійкість та конструктивний копінг.

Проведене дослідження дозволило встановити, що в юнацькому віці особистісні ресурси життєвої успішності пов'язані з особливостями суб'єктивної реконструкції особистого досвіду, елементами якої є три компоненти: змістовний, оцінювальний та функціональний. В результаті дослідження було визначено особливості суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду оптимальні щодо розвитку особистісних ресурсів життєвої успішності в юнацькому віці:

– змістовний компонент: висока продуктивність суб'єктивної реконструкції особистого досвіду, небажання занурюватися в спогадах занадто далеко в минуле;

– оцінювальний (усвідомлюваний) компонент: оцінка ситуацій набутого особистого досвіду як вагомих та значущих, «психологічна молодість», позитивне сприйняття минулого як приємного проміжку життя, уявлення про наявність ще нереалізованого особистісного потенціалу;

– оцінювальний (емоційний, малоусвідомлюваний) компонент: високі загальні оцінки минулого та за параметрами «активність», «емоційне забарвлення», «структура», «відчуваємість» «Семантичного диференціалу часу»;

– функціональний компонент: слабе прагнення звертатися до автобіографічних спогадів як приводу для спілкування, високий рівень схильності використовувати спогади задля саморегуляції психоемоційних станів, середній рівень настанови на використання автобіографічної пам'яті задля пошуку варіантів подолання актуальних життєвих труднощів, помірні (середні) оцінки значущості автобіографічних спогадів у складних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень мають полягати у вивченні причинно-наслідкових зв'язків між особливостями суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду та особистісними ресурсами життєвої успішності в юнацькому віці з метою розробки форм та методів психологічного сприяння розвитку особистісних ресурсів досягнення життєвого успіху.

Список літератури

1. Большой толковый психологический словарь. Т. 2 (П–Я); пер. с англ. / Ребер Атур. – М. : ООО «Изд-во АСТ»; «Изд-во «Вече», 2003. – 560 с.
2. Василевская К.Н. Разработка и апробация диагностического опросника «Функции автобиографической памяти» // Психологическая наука и образование. – 2008. – № 4. – С. 101-110.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Коржова Е.Ю. Методика «Психологическая биография» в психодиагностике жизненных ситуаций. – К. : МАУП, 1994. – 109 с.
5. Чепелева Н.В. Психологічні закономірності розуміння та інтерпретації особистого досвіду // Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду. – К.: Пед. думка, 2008. – С. 6-15.